

mides --- rosari d'estanys units pel fil d'argent del Valira oriental», «Bacins de les encantades s'anomenan uns grans viots o petits safareigs que hi ha dintre la Cova de Sirac», Verdaguer (*Canigó*, nota 2 al cant XII, i 1 al cant VI). «És sols una xarbotada d'aigua bruta, sortida del viot on xipollejan nostres polítics», MrnVayreda (*Sang Nova*, 2 v, § 4, 411 (II, 107)); «Arribaren a les encantades pregoneses, junt al viot d'aigua cretallina ont el sanglè s'abeura, al pinar ombriu on els xixells s'ajoquen», Pr. Bertrana (*Proses Bàrb.*, 10 104).

«És una font de biôt, no és font de raig, però ja hi podeu beure ja, que l'aiga surt neta, no n'hi ha de millor» Tagamanent, 1925. «No és una font: són biôts que diem» Bàscara, 1964. «A la Font de les Basses? No: és un biôt» StEsteve de Llèmena, 1964. En la cita d'un doc. (S. XVIII?) referent al terme d'Olerdola (*DAG.*, s. v. *viarany*) s'esmenta «lo Torrent anomenat Lo Biot».

El mot *viol* (r, 804a35) consta com a nom de la «bàssia» de l'oli a Castellvell (CpTarr.), *BDC* x, 105. Encara una altra forma sufixal és *Font de Vió*, recollit a la Monografia toponímica de Vilallonga de Ter, de Pascual i Amigó.

Vipera, viperenc, viperi, vipèrid, viperina, V. vibra

VIRA, 'sageta prima i aguda', germà del fr. ant. *vire*, oc. ant., cast. ant. i port. ant. *vira*, d'origen incert, potser d'un ll. vg. *vĕrĭa, ll. cl. *vĕrŭa*, pl. de *VERU* 'dard', tenint en compte que hi ha *viera* i *veretta* en italià antic; o bé de la forma corresponent en una altra llengua indoeuropea. □ 1.ª doc.: Cerverí (entorn de 1270).

En una estampida de Cerverí on més aviat predomina la forma catalana de llenguatge sobre l'occitana (com ho mostren les repetides *-es* etc., assegurades per les rimes): «creys tos martires / --- no t'albires / que no't val escarns ne ires / --- / e'ls seus bels uyls, que remires, / qui'm nafren plus, can m'i vires, / que si'm trazien ab vires; / bé m'asires / car cossires / ---» 26/25.32.

«Que no port vires ne cayrels ne cap ferro --- sinó de mida ---», Bna., a. 1316 (CaCandi, *MiscHiCat.* 1, 119 = *BABL* 1, 384; cf. a *MIDA*). «--- Qualque sia al mirall --- de galees de catalans farà que savi --- que'ls ballestes estien en taula, que --- van reposats e ab llurs ballestes e vires e tretes ben ordonades --- e empenades --- Que'ls ballestes catalans tots són tals, que --- cascu sap --- fer una vira e un matràs e corda, e --- ligar e tot ço que a ballesta pertany ---», Muntaner (fets de 1285, § 130, Casac. iv, 40.13, 17 = Lanz, 244. 13). «--- / Car cert, no crei que alguna vira / pogués volar pus prestament / ---», BMetge (*Fort. e Pr.*, *NCL* x, 61.26); els diccs. de *Rims* de JMarc i LdAversó (346.10, 11) el distingeixen del present del verb *virar*: «vira, per cell qui gira / v. per sageta»; ja en el *Vocab. Cat.-Al.* de 1502: «--- / l'armador: di spangürtel; la vira o tret: der zilpolcz; lo passador: der pheil; ---» (lin. 1082 = al. mod. *der zielboltzen, der pfeil*); «vira,

sageta: *sagitta*», Busa-N Sobre aquesta arma, cf. Giese (*Waffen nach den kat. Chroniken, VKR* 1, 167).

Oblidat modernament, junt amb la ballesteria, ha restat com a nom de certes tires llargues i fines: a) «tira que per reforç del calçat posen els sabaters entre la seva sola i cuïro, i tapa la costura», *DAG.*, § 1; b) «llista o barra de distint color que es posa a certes peces de vestir, com ara la barretina» PnaVic (*DAG.*, § 4); c) «vira vermella i que sobresurt de la pell, produïda per cop d'asot o cosa semblant», val. Valor-Giner (1950-5); d) «tira o solc de color diferent en el sòl: «en diem *Roca-seionada* perquè s'hi veuen uns seïons. --- Si, com unes *biras* d'herba ---» Besora de Sant Quirze (1953); en pedra: «edifici --- ple de --- àgatas --- y en ellas he vist la figura de J. Cr. ab la Creu, y St. Bruno fet naturalment ab las *viras* de la pedra», Verdaguer, 1876 (*Epist.* 1, 193.4); e) potser també nom d'algun cornetí o clarinet (de forma afuada?) (cita de Miq. Parets).

Mot comú amb les llengües romàniques circumdants: port. *vira* [S. xv: Moraes, Cortesão], cast. ant. *vira* [c. 1330], arag. *vira* (inv. de 1393, *BRAE* iv, 520), oc. ant. *vira* [sobretot en textos en prosa del segle XIV, també però en algun trobador tardà: Rayn. v, 550b; PSW VIII, 793], fr. ant. *vire*, va diverses vegades en el S. XIII (*Roman de la Rose*, doc. de 1294); God. VIII, 257b; després G. Guiart i altres (Du C.), i encara era corrent en el S. XVI, Ronsard.

A penes s'havia estudiat l'etimologia, si no és Diez (*Wb.*, 342), que trobava escrúpols fonètics contra el ll. *vĕru* 'dard', i n'hauria hagut de trobar en la seva etimologia *vĭpĕra* 'escurçó', impossible en aquest i en tots els aspectes. En el *DCEC/DECH* vaig guiar-me per les formes italianes: *viera* 'sageta', 'dard', repetidament en Berni (princ. S. XVI); però ja abans els diminutius *ve(r)retta* i *ve(r)rettone*, un i altre en autors de c. 1330 (var. amb *-rr-* per influència de *ferretto*, *ferro*), i una altra variant *ghiera* (c. 1430), potser deguda a contaminació del gòt. *quairu* 'burxa' o 'vara'; *verettone*.

Molt de fiar, això, no sols perquè es troba en un autor tan conegut i fidedigne com Giov. Villani, sinó perquè Du C. n'aplega molts testimonis llatinitzants, provinents d'Itàlia, des de princ. S. XIII i potser abans. Per bé que aquestes formes no corresponen a la fonètica toscana, s'expliquen en la de qualsevol altra regió italiana, com a descendents regulars d'un *vĕrĭa; i aquest es compendria com una variant vg. de *vĕrŭa* pl. de *VERU*, com a repercussió de la vacil·lació entre *veribus* i *verubus*, i tal com *MANĪA* va substituir *MANŪA* (veg. *MANYA*, cf. *REW*, 5329, 5330). La forma postulada està quasi documentada: car, segons una conjectura de Heraeus no vacillem a llegir *veriae*: *vīrgae ferreae*, en lloc de *aeriae*: v. l., en un gloss. transmès per un ms. del S. IX (*CGL* v, 338.13, cf. VII, 434), car és sabut que la *u* i la *a* quasi es confonen en l'escriptura uncial.

Contra aquesta etimologia només hi ha el fet que la forma oc., cast. i port. *vira* té una i anòmala, car el tractament de *vĕrĭa* com *vire*, per reducció del trif-